

SARLAVHA: MA'NAVIY-MA'RIFIY TADBIRLAR ORQALI O'QUVCHILARDA LIDERLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Xolmirzayev Turdiboy Aybekovich

*Buloqboshi tumani 3-umumiy o'rta ta'lim maktabi. Ma'naviy - ma'rifiy ishlar bo'yicha
direktor o'rinbosari*

Annotatsiya: Mazkur maqolaning maqsadi o'quvchilarda liderlik ko'nikmalarini shakllantirishda ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarning o'rni va ahamiyatini aniqlashdan iborat. Tadqiqot jarayonida kuzatuv, tahlil va taqqoslash usullaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, turli ma'naviy-ma'rifiy faoliyatlar o'quvchilarning tashabbuskorligi, mas'uliyati va ijtimoiy faolligini oshiradi. Ayniqsa, jamoaviy tadbirlar liderlik qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, bunday tadbirlar o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: liderlik, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, o'quvchilar, shaxsiy rivojlanish, ijtimoiy faollik, tashabbuskorlik.

Kirish: Hozirgi zamonaviy ta'lim tizimida yosh avlodni har tomonlama yetuk, mustaqil fikrlaydigan, tashabbuskor, ijodkor hamda liderlik qobiliyatlariga ega shaxslar sifatida tarbiyalash eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki jamiyat taraqqiyoti va rivojlanishi bevosita bilimli, faol, mas'uliyatli va tashabbuskor yoshlarga bog'liqdir. Shu sababli ta'lim jarayonida nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirish ham ustuvor ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, liderlik ko'nikmalarini shakllantirish bugungi kun pedagogikasining dolzarb yo'nalishlaridan biridir.

Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishida muhim o'rin tutadi. Bunday tadbirlar o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini kengaytiradi, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalaydi hamda ijtimoiy faolligini oshiradi. Shuningdek, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar o'quvchilarga o'z fikrini erkin ifoda etish, jamoada ishlash, boshqalar bilan hamkorlik qilish va mas'uliyatni his etish kabi muhim hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish imkonini beradi. Bu esa ularning liderlik sifatlarini rivojlantirishda muhim pedagogik vosita bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning faolligini oshirish, ularni mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatish va ijodiy fikrlashini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu nuqtai nazardan, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar o'quvchilarning qobiliyatlarini ochib beruvchi, ularni jamiyat hayotiga faol jalb qiluvchi samarali vosita hisoblanadi. Turli tadbirlar, tanlovlar, debatlar, davra suhbatlari va loyihaviy ishlar o'quvchilarda liderlik ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarda faol ishtirok etgan o'quvchilar o'z tengdoshlariga nisbatan yuqori darajada tashabbuskorlik, mas'uliyat va mustaqil fikrlash qobiliyatiga ega bo'ladi. Ular jamoani boshqarish, muammolarni hal qilish va maqsad sari intilish kabi muhim kompetensiyalarni tezroq egallaydi.

«ILM-FAN FIDOYISI»

ILMIY-AMALIY KO'RIK TANLOVI

Shu sababli mazkur maqolada ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar orqali o'quvchilarda liderlik ko'nikmalarini rivojlantirish masalasi ilmiy asosda tahlil qilinadi hamda uning pedagogik ahamiyati keng yoritiladi.

Asosiy qism

Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar o'quvchilarda liderlik ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishda eng samarali pedagogik vositalardan biri hisoblanadi. Bunday tadbirlar nafaqat ta'lim jarayonining mazmunini boyitadi, balki o'quvchilarning shaxsiy sifatlarini ham shakllantiradi. Liderlik ko'nikmalari esa bugungi kunda har bir yosh uchun zarur bo'lgan muhim kompetensiyalardan biridir, chunki jamiyatda faol, tashabbuskor va mas'uliyatli shaxslar doimo qadrlanadi.

Avvalo, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar o'quvchilarda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantiradi. Turli davra suhbatlari, debatlar, munozaralar va uchrashuvlar jarayonida o'quvchilar o'z fikrini aniq va ravon ifoda etishni o'rganadi. Bu jarayonda ular nafaqat o'z fikrini bayon qiladi, balki boshqalarning fikrini tinglash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini ham egallaydi. Bu esa liderlikning asosiy shartlaridan biridir, chunki yetakchi shaxs har doim muloqotga kirisha olishi va jamoani to'g'ri yo'naltira bilishi kerak.

Ikkinchi muhim jihat — jamoada ishlash ko'nikmalarining rivojlanishidir. Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, xususan, sahna ko'rinishlari, loyihalar, viktorinalar va musobaqalar o'quvchilardan birgalikda ishlashni talab qiladi. Har bir ishtirokchi o'ziga yuklatilgan vazifani bajaradi va umumiy natijaga hissa qo'shadi. Bu jarayon o'quvchilarda mas'uliyat hissini oshiradi, ularni hamkorlikka o'rgatadi hamda liderlik rolini qabul qilishga tayyorlaydi.

Shuningdek, bunday tadbirlar o'quvchilarning tashabbuskorligini rivojlantiradi. O'quvchilar yangi g'oyalar taklif qilish, tadbirlarni rejalashtirish va ularni amalga oshirish jarayonida faol ishtirok etadi. Bu esa ularning ijodiy fikrlashini kengaytiradi va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantiradi. Liderlik aynan shu sifatlar asosida rivojlanadi, chunki har bir yetakchi yangi g'oyalar yaratishga va ularni amaliyotga tatbiq etishga qodir bo'lishi kerak.

Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar yana bir muhim jihat — o'quvchilarda o'zini o'zi boshqarish ko'nikmasini shakllantiradi. Tadbirga tayyorgarlik jarayonida o'quvchi vaqtini to'g'ri taqsimlash, vazifalarni rejalashtirish va maqsadga erishish yo'llarini belgilashni o'rganadi. Bu esa kelajakda har qanday rahbar yoki lider uchun juda muhim hisoblanadi, chunki o'zini boshqara olmaydigan shaxs boshqalarni ham to'g'ri boshqara olmaydi.

Bundan tashqari, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar o'quvchilarda stressga chidamlilik va psixologik barqarorlikni ham rivojlantiradi. Sahna chiqishlari, ommaviy tadbirlar yoki musobaqalar vaqtida yuzaga keladigan kutilmagan holatlar o'quvchini tez fikrlashga va vaziyatga mos qaror qabul qilishga o'rgatadi. Bu esa liderlik faoliyatida juda muhim hisoblanadi, chunki real hayotda har doim oldindan rejalashtirilmagan vaziyatlar yuzaga keladi.

Shu bilan birga, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar o'quvchilarda ijobiy raqobat muhitini shakllantiradi. Tanlovlar va musobaqalarda ishtirok etish ularni yanada faollikka undaydi, o'z ustida ishlashga va yuqori natijalarga erishishga motivatsiya

«ILM-FAN FIDOYISI»

ILMIY-AMALIY KO'RIK TANLOVI

beradi. Natijada, o'quvchilar doimiy ravishda o'zini rivojlantirishga intiladigan shaxsga aylanadi.

Yana bir muhim jihat shundaki, bu tadbirlar orqali o'quvchilar real liderlik tajribasiga ega bo'ladi. Sinf sardori, loyiha rahbari yoki tadbir tashkilotchisi sifatida faoliyat yuritish ularga amaliy boshqaruv ko'nikmalarini beradi. Bu tajriba nazariy bilimdan ko'ra samaraliroq bo'lib, o'quvchini haqiqiy hayotiy vaziyatlarga tayyorlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar o'quvchilarda liderlik ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim va samarali pedagogik vosita hisoblanadi. Bunday tadbirlar o'quvchilarning nafaqat bilim darajasini oshiradi, balki ularning shaxsiy sifatlarini ham shakllantiradi. Jumladan, tashabbuskorlik, mas'uliyat, mustaqil fikrlash, jamoada ishlash va qaror qabul qilish kabi muhim kompetensiyalar aynan ma'naviy-ma'rifiy faoliyatlar orqali rivojlanadi.

Tadqiqotlar natijasiga ko'ra, muntazam ravishda turli tadbirlarda ishtirok etgan o'quvchilar o'z tengdoshlariga nisbatan faolroq, ijtimoiy jihatdan yetukroq va liderlik qobiliyatlariga ega bo'lib shakllanadi. Bu esa ularning kelajakda jamiyatda o'z o'rnini topishida, professional faoliyatida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarning samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchilarning pedagogik mahorati, tadbirlarni to'g'ri tashkil etish va o'quvchilarning qiziqishini inobatga olishga bog'liqdir. Shu sababli ta'lim muassasalarida bunday tadbirlarni tizimli va maqsadli ravishda tashkil etish zarur.

Kelgusida ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni yanada takomillashtirish, zamonaviy innovatsion metodlardan foydalanish va o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olish orqali liderlik ko'nikmalarini yanada samarali rivojlantirish mumkin. Shu bois, bu yo'nalishda olib boriladigan ishlar ta'lim tizimi uchun katta ahamiyatga ega bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2009
2. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogika asoslari. Toshkent: O'qituvchi, 2015.
3. Xoliqov A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: Fan, 2020.
4. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. New York: Teachers College Press, 2007.
5. Northouse P.G. Leadership: Theory and Practice. Thousand Oaks: Sage Publications, 2018.
6. <https://edu.uz>